

USKONTO SUOMESSA

SUOMALAISTEN MUINAISUSKO

Monia jumalia, joista jokaisella oli oma hallinta-alueensa.

Hämäläisten jumalia olivat:

- Tapio metsä
- Ahti vesi
- Turisas sota
- Ukko Ylijumala
ilma, ukkonen, maan kasvu

Esi-isien palvonta oli keskeisellä sijalla. Kuolleet jatkoivat kalmistossa elämää ja seurasivat kylän tapahtumia.

Kummittelevia vainajia pelättiin tulevan

- surmatuista äpäröistä
- itsemurhaajista
- noidista

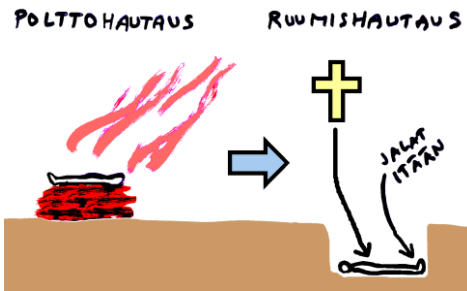

Haltija- ja tonttu-usko oli yleistä. Haltijoiden toiminta-alue oli rajallinen:

- kotitonttu
- navettatonttu
- saunatonttu
- riihitonttu

Lisäksi luonnossa oli pieniä maahisia eli menninkäisiä

KRISTINUSKON TULO SUOMEEN

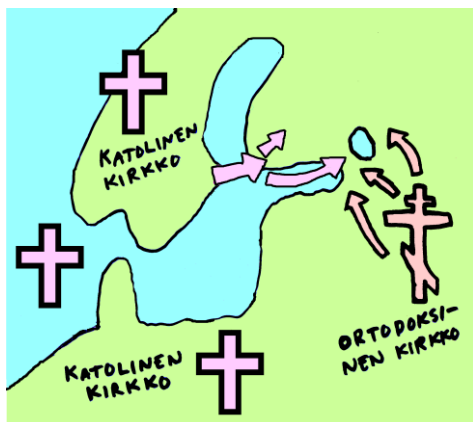
Kristinuskotuli Suomeen vähitellen.

Ensimmäiset vaikutteet tulivat idästä.

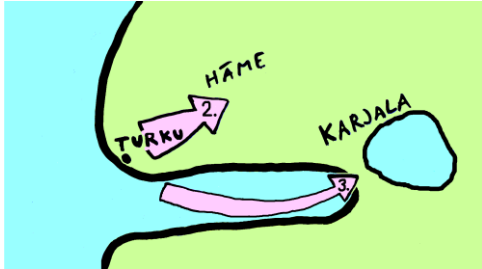
Ensimmäinen ristiretki Suomeen tuli noin 1150 Ruotsista.

Ristiretken syynä oli idän ja lännen ero vuonna 1054. Kirkot alkoivat kilvan tavoitella Euroopan viimeisiä ei-kristillisiä alueita.

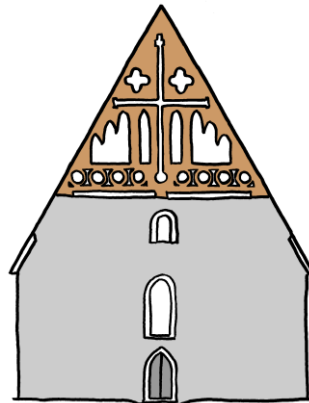
Talonpoika Lalli tappoi piispa Henrikin Köyliön järven jäällä

Toinen ja kolmas ristiretki varmistivat Suomen katoliselle kirkolle.

KATOLINEN KESKIAIKA

1. KIRKKORAKENNUKSET

- ✘ materiaalit: harmaakivi, tiili ja puu
- ✘ seinämaalaukset ja veistokset olivat "köyhien raamattu"

2. KIRKON TOIMINTA

- ✘ keskeisintä messu eli jumalanpalvelus
(latinaksi; "Hoc est corpus meum" → "Hokkuspokkus"!)

- ✘ kaste, rippi, ehtoollinen, ristinmerkin teko ym.
- ✘ koulutus vain pojille
 - luostarikoulut ja kaupunkikoulut
 - katedraalikoulu Turussa
 - jatko-opinnot ulkomailla yliopistoissa (mm. Pariisi)
- ✘ luostarit
 - **dominikaanit**, ns. mustat veljet: saarnaaminen ja opettaminen (Turku ja Viipuri)
 - **fransiskaanit**, ns. harmaat veljet: köyhien ja sairaiden auttaminen (Viipuri, Rauma ja Kökarin saari)
 - **birgittalainen** kaksoisluostari (nunnia ja munkkeja): kirkkotekstiilit, sairastupa (Naantali)

LUTERILAISUUDEN TULO SUOMEEN 1500-LUVULLA

Sodat olivat köyhdyttäneet Ruotsin valtion kassan 1500-luvulla.

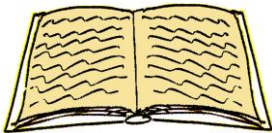
Kuningas Kustaa Vaasa keksi, että kirkolla ja luostareilla oli paljon omaisuutta.

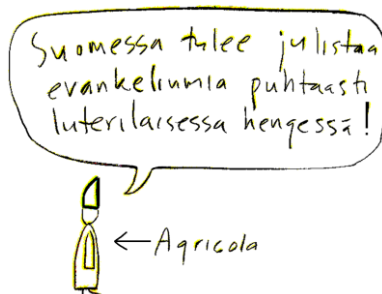
Kirkon "liika omaisuus" otettiin valtiolle.

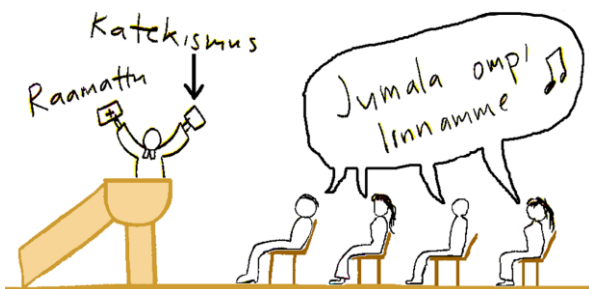
Mikael Agricola opiskeli Saksassa uskonpuhdistuksen uutta oppia.

Agricola alkoi kääntää Uutta testamenttia suomeksi ja kehitti samassa suomen kirjakielen.

Agricolasta tuli Turun piispa.

Jumalanpalvelus uudistui

- ✘ kansan kieli (suomi)
- ✘ saarna tärkeäksi
- ✘ virsilaulu

1600-LUKU – PUHDASOPPISUUDEN AIKA

Luterilainen oppi haluttiin pitää puhtaana. Kaikkea katolisuutta pelättiin. Muinaisuskosta ja loitsuista haluttiin eroon. Noitavainoissa tuomittiin Suomessa enemmän miehiä kuin naisia. Noitasyytökseen johti usein kateus.

Kirkko opetti kansalle lukutaidon (lukkarinkoulut ja kiertokoulut)

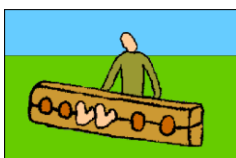

ja luterilaisen opin ydinkohdat (apuna Martti Lutherin kirjanen "Katekismus", joka on kristinopin suppea perusoppikirja).

Oppimisen valvonta tapahtui kinkereillä ja se oli tarkkaa. Pappi teki oppimisesta kirkonkirjoihin merkinnät.

Kuningas oli määrännyt kirkossakäynnin pakolliseksi.

Kirkkokuri oli ankaraa. Rangaistuksena olivat sakot ja jalkapuu.

Valtion kannalta valtionkirkkojärjestelmä ja kansan uskonnollinen yhtenäisyys olivat tärkeitä.

1600-luvulla kristillisyys opetettiin kansalle.

1700-LUKU – HYÖDYN AJAN KRISTILLISYYS

Suomeen tuli valistus, joka korosti suvaitsevaisuutta ja luonnontieteitä. Pyrittiin taloudelliseen hyötyyn.

Papit olivat usein pitäjiensä taloudellisten hankkeiden aloittajia. Saarnoissaan he kertoivat mm.

- perunoiden viljelystä
- tuulimyllyjen rakentamisesta

1700-luvun kuuluisa pappi oli Antti Chydenius, Kokkolan kirkkoherra. Hän oli vapaan talouden puolestapuhuja.

1800-LUKU – HERÄTYSLIIKKEIDEN VUOSISATA

Suomessa vaikutti pietismi, joka korosti yksilöllistä uskoa ja hurskasta elämää (tosiuuskovaisuus – sydämen usko).

Neljä suurta herätysliikettä olivat

- rukoilevaisuus
- herännäisyys
- evankelisuus
- lestadiolaisuus

Ev.lut.kirkko sai itsehallinnon vuonna 1869.

Kirkolliskokous alkoi johtaa kirkkoa.

(ev.lut. kirkko = evankelisluterilainen kirkko)